

מאור ושמש בראשית פרשת לך לך

ויאמר ה' אל אברהם לך לך וגו'.¹ ופירש רש"י², לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוצרך לשלשה ברכות הללו; שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם³. יש לדקדק בדברי רש"י, לפי פירושו היה לו לכתוב בתחלה 'ואברכך', ואחר כך 'ואעשך לגוי גדול'. כי חזינו שמתחיל אדם לצאת לדרך, מיד ביציאתו מביתו ממעטת את הממון, כי יוצרו לו להוציא הוצאות יותר מכפי הצורך אליו בביתו, ואחר כך שהוא מוחזק בדרך - ממעט בפריה ורביה, ואחר שנתרחק הרבה מביתו - נתמעט השם, שהולך למקום שאין מכירין אותו, והיה צריך לכתוב בתורה ההבטחה כסדר 'ואברכך ואעשך ואגדלה שמך'⁴.

ונראה לי לפרש על פי פשוטו, דהנה ידוע כי הצדיק כשהוא יושב בביתו - מתקרבין אליו כמה בני אדם לשמוע ממנו תורה ומוסר, וְשִׁפְרֵיכֶם לעבודת השם, ויש לפעמים אצל הצדיק אלפים נפשות שבאים אליו לשמוע ממנו תורה ומוסר, וממילא כשבאין אליו הרבה בני אדם הוא מכניס אותם בביתו להאכילם ולהשקותם, כמאמר התנא (אבות פ"א מ"ה) 'יהי ביתך פתוח לרוחא', ויש לו הוצאות הרבה עליהם. אמנם כשהצדיק נוסע בדרך - אינו יכול לקרב הרבה בני אדם מכמה טעמים⁵, וגם מטעם שאינו יכול להכניסם ולהאכילם כדרכו בביתו.

נמצא, כשאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם לך לך היה מתירא שלא יהיה ביכולתו להתנהג בדרך כמנהגו בביתו לקיים הכנסת אורחים כאשר היה מקיים בביתו, וגם לא יתקרב אליו הרבה בני אדם בדרך, כאשר עינינו רואות שאי אפשר לקרב בדרך כל כך כמו בביתו, וגם מחמת ההוצאות בדרך לא יוכל להכניסם כדרכו בביתו, על כן הבטיחו הקדוש ברוך הוא בהבטחות אלו היינו ואעשך לגוי גדול רצה לומר, שיתקרב אליו הרבה בני אדם בדרך כמו בביתך ויותר, וגם מה שאתה מתיירא שלא תהיה יכול להכניסם ולהשקותם בדרך כמו בביתך מחמת הוצאות הדרך על זה הבטיחו ואברכך בממון וכו', וקל להבין

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וממולדתך וגו'. במדרש (ב"ר לט א)⁶ שְׁמַעֲיָה בַת וְרָאִי וְהָטִי אֶזְנָהּ וְשָׁחֲתָה עֵמֶד וּבֵית אֲבִיהָ. וְיִתְּנָהּ הַמֶּלֶךְ וְגו' (תהלים מה יא - יב)⁷. להבין המדרש נקדים לבאר הדקדוק שבפסוק זה, **לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך וגו'**, כי נכתב שלא כסדר בהיפוך הענין, כי מתחלה כשאדם רוצה ליסע ממקום אביו ואמו וממולדתו אל ארץ אחרת מתחלה מנתק רגליו מביתו, היינו מאביו ואמו. ואחר כך ממולדתו היינו משפחתו הסמוכים אליו. ואחר כך כשהוא נוסע מהם דרך ארצו היינו מדינתו בא למדינה אחרת. ואם כן, מהראוי היה להכתב בהיפך **מבית אביך וממולדתך ומארצך**⁸. גם קושיית האור החיים, שנאמר 'ויאמר ה' אל אברהם' ולא נאמר קודם אמירתו 'וירא ה' אל אברהם', ואחר כך 'ויאמר', מזה נראה שלא היה בהתגלות

ולהבין הענין, נראה לי, כי מבואר ברמב"ם הלכות דעות (פ"ו ה"א)⁹ שטבע בני אדם ממשיכים אחר בני מדינתו, ומכל שכן אחר בני משפחתו שנתגדל ביניהם, ומכל שכן נשמע שמושך טבעו יותר ויותר אחר טבע אביו ואמו שנתגדל על ברכם, הן להיטיב

¹ בראשית פרק יב: (א) ויאמר יקנו אל-אברהם לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל-הארץ אשר ארצה: (ב) ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה: (ג) ואברכה מברכך ומקללך אאר ובברכך בך ול משפחת האדמה: (ד) וילך אברהם כאשר דבר אליו יקנו וילך אתו לוט ואברהם בן-חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן:

² רש"י: (א) לך לך - להנאתך ולטובתך, ושם אעשך לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם: (ב) ואעשך לגוי גדול - לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה ורביה, וממעטת את הממון, וממעטת את השם, לכך הוצרך לשלש ברכות הללו שהבטיחו על הבנים, ועל הממון, ועל השם. (וזוהו ואגדלה שמך, הריני מוסיף אות על שמך, שעד עכשיו שמך אברהם מכאן ואילך אברהם, ואברהם עולה רמ"ח כנגד איבריו של אדם): ואברכך - בממון: והיה ברכה - הברכות נתונות בידך, עד עכשיו היו ביד, ברכתי את אדם ואת נח ואתך, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפץ. דבר אחר ואעשך לגוי גדול זהו שאומרים אלהי אברהם, ואברכך זהו שאומרים אלהי יצחק, ואגדלה שמך זהו שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה, ברה חותמין ולא בהם: מארצך - והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא כך אמר לו התרחק עוד משם וצא מבית אביך: אל הארץ אשר ארצה - לא גלה לו הארץ מיד, כדי לחבבהו בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. כיצא בו (בראשית כב ב) את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק, כיצא בו (כב ב) על אחד ההרים אשר אומר אליך, כיצא בו (יונה ג ב) וקרא אליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך:

³ בראשית רבה (וילנא) פרשה לט סימן יא: אמר רבי חייא לפי שהדרך מגרמת לשלשה דברים, ממעטת פריה ורביה, וממעטת את היציאה וממעטת את השם, ממעטת פריה ורביה ואעשך לגוי גדול, ממעטת את היציאה, ואברכך, ממעטת את השם, ואגדלה שמך,

⁴ ואברכך בממון, ואעשך לגוי גדול שיתרבו הבנים, ואגדלה שמך גם במקומות הרחוקים מביתך

⁵ מאור ושמש בראשית פרשת ויצא: ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. פירש רש"י, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם. שבזמן שהצדיק בעיר - הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה. יצא משם - פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה. פירוש רש"י זו תמוה, מה זה השלשה לשונות 'הודה' 'זיוה' 'הדרה' שכולם פירושם לשון יופי. ולמה הביא שלשה לשונות על לשון יופי. על כן נראה לי לפרש, דהנה העבדות של הצדיק בעירו הוא שיתגלה עבודתו אלקותו יתברך שמו בשלימות באמת ובתמים. אבל זה ידוע, שלעולם יש התנגדות לצדיק בעבודתו יתברך שמו, כי הסטרא אחרא אינו מניח שילך כבוד שמים בפרהסיא על ידי מעשה הצדיקים, כי יתבטל הבחירה, על כן יש התנגדות גדול על הצדיקים האמיתיים, ועיקר עבודתם כדי לנצח לסטרא אחרא. ועל כן מוכרחים המתנגדים להודות לצדיק שעבודתו היא אמת ויציב. וזהו פירוש 'בזמן שצדיק בעיר הוא הודה', רצה לומר שמוכרחים כל השונאים להודות לצדיק שעבודתו היא אמת ויציב, וזהו דרך האמת לבוא ברוך הוא כמו שצדיק עושה. וכשיצא משם - אין להם למי להודות. ופירוש 'הוא זיוה' כי כל זמן שצדיק בעיר נותן חיות לכל בני עיר ומעורר חיותם לעבוד לה' לבדו. וזהו זיוה, כי 'זיו' היא חיות, כמו (ר"ה יא א) זיוי לאילנא. 'והוא הדרה', רצה לומר כל זמן שצדיק בעיר על ידי עבודתו מעורר בני אדם לתשובה. והוא הדרה לשון 'הדר' ב' (עירובין נב א), שחוזר בתשובה על העבר. וכשיצא הצדיק מן העיר אין מי שיעורר לבות בני אדם בתשובה וזהו 'פנה הדרה'.

⁶ בראשית רבה (וילנא) פרשה לט סימן א (פרשת לך לך): א [יב, א] ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וגו', ר' יצחק פתח (תהלים מה) שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אביו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם, (שם/תהלים מ"ה) ויתאו המלך יפ"ך כי הוא אדוניך, ויתאו המלך יפ"ך ליפותיך בעולם והשתחויו לו הו' ויאמר ה' אל אברהם

⁷ תהלים פרק מה: (יא) שְׁמַעֲיָה בַת וְרָאִי וְהָטִי אֶזְנָהּ וְשָׁחֲתָה עֵמֶד וּבֵית אֲבִיהָ: (יב) וְיִתְּנָהּ הַמֶּלֶךְ יְיָ כִּי-הוּא אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁתַּחֲוִי-לוֹ:

⁸ אלשיך פרשת לך לך: נהפוך הוא הסדר האמתי, כי הראוי יאמר מבית אביך וממולדתך ומארצך, כי תחלה יוצא מבית אביו ואחר כך ממולדתו ואחר כך מארצו. ומה גם לרבותינו ז"ל (בראשית רבה לט יב) שפירשו מארצך זו אפרכיא שלך, וממולדתך זו שכוונתך, ומבית אביך כמשמעו.

⁹ רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה א: דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, ואומר אשרי האיש וגו',

מעשיו או להרע. ובהיות אביו ואמו ובני משפחתו ובני מדינתו המה רשעים, והאדם הירא ה' רוצה לפרש ממעשיהם, מקודם צריך להתרחק עצמו ממעשה בני מדינתו, שיותר נקל לו לפרוש ממעשיהם, משיפרוש ממעשה בני משפחתו, ומכל שכן ממעשה אביו ואמו. אמנם, אחר שכבר פירש ממעשה בני מדינתו - אזי נקל לו אז לפרוש ממעשה בני משפחתו. ואחר שיפרוש ממעשיהם - אזי יוכל אחר זה לפרוש גם ממעשה אביו ואמו הגם שהם מושרשים אצלו, אחרי כי כבר עלה במדריגה אחר מדריגה.

הדרך הזה למד השי"ת את אברהם אוהבו, שאמר לו להתרחק ממעשיהם עד קצה האחרון. על כן אמר לו מתחלה לך לך 'מאמצ' ¹⁰ רצה לומר, שימשיך עצמו ממעשה בני מדינתו. ואחר כך ממולדתך רצה לומר, ממעשה בני משפחתו, ואחר כך מבית אביך. היינו ש'למדו' שילך מדריגה אחר מדריגה עד שיפרוש ממעשיהם עד קצה האחרון. ולפי זה שפיר מסמך המדרש לפסוק זה ¹¹ הפסוק 'שמעי בת וראי וגו' ושכחי עמך ובית אביך'. רצה לומר, שמעי בת כי בתחלה כל עוד שלא נזדכך כראוי נאמר 'שמעי' שאינו בהתגלות רק שמיעה מרחוק. ואחר כך כשנזדכך אז וראי, היינו אחר כך יוכל להיות בהתגלות יותר ¹². ומפרש הפסוק אחרי זה על ידי מה יוכל להזדכך שיבא להתגלות על כן נאמר מקודם ושכחי עמך היינו לפרוש ממעשיו בני מדינתו, ואחר כך ובית אביך לפרוש ממעשיו אביו ואמו, ואז ויתאו המלך יפוך היינו, אחר כך תוכל לדבק את עצמך באין סוף ב"ה וברוך שמו, וקל להבין.

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לְךָ. וְלֵךְ אַבְרָם כְּאִשְׁרָאֵל וְדָבָר אֵלָיו ה' וְגו'. ¹³ וכבר עמדו בזה כל המפרשים ¹⁴, מה זה הלשון 'לך לך'. ונראה לפרש, הדנה ידוע מספרי קודש ¹⁵, כי אברהם אבינו ע"ה חקר ודרש למצוא אלוה שיעבוד אותו. ובתחלה חקר ודרש באצטגנינות ¹⁶ את החמה ואת הלבנה והכוכבים ועמד על תכליתם, שוב חקר ודרש בעולם המלאכים, והשיג כל השרים, לכל שר ושר הממונה על כל דבר עד תכליתם והבין שאין אלו אלקות. עד שהגיע לארץ ישראל וחקר ודרש והשיג שיש מנהיג שאי אפשר להשיגו ¹⁷, שבאמת בארץ ישראל שם השגחת השי"ת בעצמו, כדכתיב (דברים יא יב) עֵינֵי ה' אֶלֶלְהֶיךָ יְהוָה וְהָבִין שֶׁזֶה הַמְּנַהֵיג הוּא לַמַּעֲלָה מְכוּלָם, וכי הוא לבדו הוא האלקי האמיתי אשר לו יִצְאֶתָה הַעֲבָדוֹת, וְעַבְדָּה ה' בְּכָל לֵב.

אמנם, היה סבור שכבר השיג כל אשר אפשר להשיג, ויותר מזה אין להשיג, ושכבר הגיע לתכלית העבודה, ושאינו צריך להשתדל לעלות במדריגה יותר מחמת שאין להשיג יותר. ובאמת היה עדיין בפתח השער אשר הצדיקים אמיתיים מבקשים

¹⁰ כלי יקר בראשית פרק יב פסוק א: (א) ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו'. מה היה המקרא חסר אם היה אומר לך לך אל הארץ אשר אראך, ולמה הזכיר פרטים אלו מארצך וממולדתך ומבית אביך. גם מלת לך צריך ביאור כי אין משמעותו לך להנאתך. גם מה שפירש הרמב"ן שהוא מלשון אלך לי אל הר המור (שיר השירים ד ו). לא נראה כי גם לי גם לך יהיה לו ביאור אחר היותר קרוב לפשוטו. ונראה לפרש שהעתיקו הקדוש ברוך הוא מענין לענין כדרך שמחנכין התינוק, כי אולי יהיה קשה עליו לקבל הכל בבת אחת, על כן עשה לו שלושה חלקות והעתיקו אל ענין רביעי, כי מתחילה ביקש ממנו לעזוב ארצו וזה שאלה קטנה, יען כי אין לאדם תועלת מארצו יותר מארצות אחרות כי אם השם והכבוד המדומה שעושין לו במקום שמכירין אותו וזולת זה אין לו שם עזר וסעד מכל אנשי ארצו הרחוקים ובנקל יתפתה לעזבם. ואחר כך כאשר הסיח מלבו כל ארצו אמר פן יהיה נפשו קשורה באנשי תולדתו שיש לו קצת עזר וסעד מהם כדרך המשפחות שהאחד נכנס בעובי הקורה בעד שאר בשרו ולא יתנו לזרים מקום למשול בהם, וזה תועלת קצת יותר מהראשון. ואחר שנתפתה גם לזה חשש פן תדבק נפשו בבית אביו שיש לו שם תועלת נוסף על כל אלו והוא תועלת ממון, כי בית והון נחלת אבות.

¹¹ אור החיים בראשית פרק יב פסוק א: נהג ה' עמו בסדר זה שלא הראה שכינתו אליו עד שבחן אותו אם מקיים גזרותיו, ולאחר שקיים דבריו והלך לו מארצו וכו' אז נגלה אליו דכתיב (פסוק ז) וירא ה' אל אברם, מה שאין כן שאר הנבראים שכבר קדמה ונשתקעה האמונה בלבם מאברהם והושרשו בקדושת ה' היה נגלה להם תחלה. וצא ולמד מאבות ומשה בסנה. ודרך זה מסכים לדברי רז"ל (ב"ר פל"ט) שהעמידו פסוק (תהלים מה) שמעי בת וראי וגו' באברהם אבינו, בתחלה שמעי והוא אומר ויאמר ה' אל וגו', ואחר כך נגלה אליו וירא וגו', והוא אומר וראי. ולא היו שניהם שמיעה וראיה כאחת אלא בהפסק ביניהם. ולזה לא אמר הכתוב שמעי וראי בת או בת שמעי וראי והפסק בין שמעי לוראי:

¹² **תלמוד בבלי מסכת ראש השנה** דף כה עמוד ב: ראוהו בית דין יעמדו שנים ויעידו בפניהם ואמאי? לא תהא שמיעה גדולה מראיה! - אמר רבי זירא: כגון שראוהו בלילה. ראוהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד אמאי? הכא נמי נימא: לא תהא שמיעה גדולה מראיה! וכי תימא הכא נמי כגון שראוהו בלילה - היינו הך! - סיפא איצטריכא ליה, דאין היחיד נאמן על ידי עצמו. דסלקא דעתך אמינא: הואיל (ותנן) +מסורת הש"ס: [ותניא]: דיני ממונות בשלשה, ואם היה מומחה לרבים - דן אפילו ביחיד, הכא נמי ניקדשה ביחיד, קמשמע לן. - ואימא הכי נמי! - אין לך מומחה לרבים בישראל יותר ממשה רבינו, וקאמר ליה הקדוש ברוך הוא: עד דאיכא אהרן בהדר, דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם. למימרא דעד נעשה דיין? לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא, דתניא: סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש

¹³ בראשית רבה (וילנא) פרשה לט סימן ח: רבי יהודה ורבי נחמיה, ר"א לך לך שתי פעמים, אחד מארם נהרים, ואחד מארם נחור, רבי נחמיה אמר לך לך שתי פעמים, אחד מארם נהרים ומארם נחור, ואחד שהפריחו מבין הבתרים והביאו לחרן,

רש"י בראשית פרק יב: (א) לך לך - להנאתך ולטובתך, ושם אעשרא לגוי גדול, וכאן אי אתה זוכה לבנים. ועוד שאודיע טבעך בעולם:

¹⁴ זוהר כרך א (בראשית) פרשת לך לך דף פו עמוד א: רבי יהודה אמר (ישעיה מ"א) מי העיר ממזרח דא אברהם דלא נטיל אתערותא לגבי קודשא בריך הוא אלא ממזרח בגין דחמא שמשא דנפיק בצפרא מסטרא דמזרח נטיל אתערותא לנפשיה דאיהו קודשא בריך הוא, אמר דא הוא מלכא דברא ית', פלח ליה כל ההוא יומא לרמשא חמא שמשא דאתכניש (וירחא נפקת) וסיהרא נהרא אמר דא הוא ודאי דשליט על ההוא פולחנא דפליחית כל האי יומא דהא אתחשך קמיה ולא נהיר פלח ליה כל ההוא ליליא, לצפרא חמא דאזלא חשוכא ואתנהיר סטרא דמזרח, אמר ודאי כל אלן מלכא אית עליהו ושליט דאנהיג לון, כיון דחמא קודשא בריך הוא תיאובתא דאברהם לגביה כדן אתגלי עלי ומליל עמיה דכתיב צדק יקראוהו לרגלו דמליל עמיה ואתגלי עליה

¹⁵ תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף טז עמוד ב: ר"א המודעי אומר: איצטגנינות היתה בלבו של אברהם אבינו, שכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו; רש"י: איצטגנינות - חוזה בכוכבים. משכימים לפתחו - ליטול עצה ממנו.

¹⁶ **זוהר כרך א (בראשית) פרשת לך לך דף עח עמוד א:** דהא קודשא בריך הוא יחיב ליה לאברהם רוחא דחכמתא והוה ידע ומצרף (צנורי) סטרי דיישובי עלמא ואסתכל בהו ואתקל בתיקלא וידע חילין די ממנ על סטרי יישובא כד מטא לגו נקודא דאמצעייתא דיישובא תקיל בתיקלא ולא הוה סליק בדיה, אשגח למנדע חילא די ממנא עלה ולא יכיל לאתדבקא ברעותיה תקיל כמה זמנן וחמא דהא מתמן אשתיל כל עלמא אשגח וצרף ותקל למנדע וחמא דהא חילא עלאה דעלה לית ליה שעורא עמיק וסתים ולא היה כגונו דסטרי דרגי דיישובא אשגח ותקיל וידע דהא כמה דמהיית נקודא דאמצעייתא דיישובא מניה אשתיל כל עלמא לכל סטרי הכי נמי ידע דהא חילא דשרי עלה מתמן נפקו כל שאר חילין דממנ על כל סטרי עלמא וכלהו ביה אחיזין כדן (בראשית י"א) ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען, עוד אשגח ותקיל וצרף למיקם על ברירא דמלה דההוא אתר ולא הוה ידע ולא יכיל למיקם עלה לאתדבקא כיון דחמא תוקפא דהאי אתר ולא יכיל למיקם עליה מיד ויבאו עד חרן וישבו שם מאי טעמא דאברהם אלא דאיהו הוה ידע וצרף בכל אינון שלטנין מדברי עלמא בכל סטרי דיישובא והוה תקיל וצרף אינון דשלטין בסטרי דיישובא מדברי ככביא ומזליוהו מאן אינון תקיפין אלן על אלן והוה תקיל כל ישובי דעלמא (ולא) והוה סליק בידו, כד מטא להאי אתר חמא תקיפו דעמיקין ולא יכיל למיקם ביה, כיון

תמיד מאת השי"ת (תהלים קיח יט) פתחו לי שערי צדק¹⁷, יעויין בספר הקדוש נועם אלימלך על פסוק זה¹⁸. ומדרך הצדיקים האמיתיים, לפשפש תמיד במעשיהם בהכנעה יתירה בכל יום ויום ויותר ויותר, ועל ידי זה הם משיגים בכל יום השגה יתירה, כי תמיד הוא בעיניהם שלא יצאו עדיין חובתם בהעבודה, ועל ידי זה הם זוכים להשיג עד מקום שורשם מקור מחצב¹⁹ נשמתם²⁰.

ולזה בא השי"ת ואמר לו לך רצה לומר, שצריך אתה לילך אליך, כי עדיין לא הגעת עד שורש נשמתך, וצריך אתה להכניע כדרך הצדיקים האמיתיים הנ"ל. שתדע שעדיין אתה בפתח השער כנ"ל, ולא השגת כל אשר יש להשיג עדיין, וצריך אתה להתאמץ בעבודה שתלך אליך - היינו שורש נשמתך.

ויש לומר, שלזה כיון המדרש שמביא הפסוק שפעי בת וגו' ויתאז המלך ויפגז וגו' והשתחויו לו, ודרש המדרש ויתאז המלך ויפגז - ליתפוז בעולם⁶. רצה לומר, שתעלה במדריגה יותר גדולה, ועל ידי מה - והשתחויו לו, רצה לומר, שתכניע מפניו כנ"ל. ויפגז אברם פאשר דבר אליו ה'. רצה לומר, שכן עשה, לעלות במעלות יותר ויותר, כאשר הורה השי"ת. וזה מרומז בזה הקדוש על פסוק וילך אברם וגו'²¹ - דהא יציאה בקדמיתא עבדו, רצה לומר, שכבר יצא לחקור ולדרוש מציאות אלקות, רק עתה הלך הלך וגדול, במדריגה אחר מדריגה כנ"ל, ודו"ק.

וילך אברם פאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט¹. יש לדקדק, למאי נפקא מינה פרט הכתוב שהלך אתו לוט, ומה מרמז בזה. ונראה לומר על פי הצחות, כי אברהם אבינו ע"ה, עיקר תשוקתו היה - לעשות רצון השי"ת²². והגם שהבטיחו הקדוש ברוך הוא בברכות גשמייות, לא שם לבו לילך לארץ ישראל - רק בשביל לקיים מצות בוראו, ולא שם לבו כלל להבטחת הברכות, רק הלך עבור כי ציוהו השם. אמנם לוט - למה רץ ועל מה רץ, רק בשביל ששמע שהבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם הברכות בממון ובבנים ובשם, נשא לבו ללכת גם כן, אולי יתברך גם הוא. וכן היה, שנתברך בשביל אברהם²³. וזהו וילך אברם כאשר דבר אליו ה' רצה לומר, לקיים מצות בוראו אבל לוט הלך רק אתו כדי שיתעשר, וזהו וילך אתו לוט כדי שיתברך אתו, וקל להבין.

¹⁷ זוהר כרך א (בראשית) פרשת וירא דף קג עמוד ב: ת"ח אית פתחא לפתחא ודרגא לדרגא ומנייה ידיע יקרא דקודשא בריך הוא, פתח האהל דא הוא פתחא דצדק כמה דאת אמר (שם קי"ח) פתח"ו ל"י שער"י צד"ק וגו' דא פתחא קדמאה לאעלא ביה ובהאי פתחא אתחזון כל שאר פתחין עלאין, מאן דזכי להאי זכי למנדע ביה ובכלהו שאר פתחין בגין דכלהו שראן עליה

¹⁸ נועם אלימלך הוספות ליקוטי שושנה: פתחו לי שערי צדק כו' (תהלים קיח, יט), דהנה עיקר מדת הצדיקים כך היא בכל מה שעובד יותר להבורא ברוך הוא מבינו יותר שאינו יכול להגיע אל תכלית העבודה, כי אין סוף בדבר זה הוא עיקר הבנת הצדיק שמבין זה שאינו יכול לבא אל התכלית הגמור והיא היא העבודה. וזהו שאמר הכתוב פתחו לי, פירוש הצדיק אומר שיפתחו לו השערי העבודה לבא במ לעבוד הבורא לפי שסובר שלא עשה כלום עדיין ולא פעל בעבודתו כלל עדיין. ומשיבין לו זה השער לד', פירוש היא היא עיקר העבודה לידע זה שאינו יכול לגמור בהעבודה, כי דבר שאין לו סוף ותכלית והבן*

¹⁹ רמב"ן בראשית פרק ב: (ז) ויפח באפיו נשמת חיים - ירמוז לנו הכתוב הזה מעלת הנפש יסודה וסודה, כי הזכיר בה שם מלא, ואמר כי הוא נפח באפיו נשמת חיים, להודיע כי לא באה בו מן היסודות כאשר רמז בנפש התנועה (לעיל א כ), גם לא בהשתלשלות מן השכלים הנבדלים, אבל היא רוח השם הגדול, מפיו דעת ותבונה, כי הנפח באפי אחר מנשמתו ית' בו. וזהו שנאמר (איוב לב ח) ונשמת שדי תבינם

²⁰ זוהר כרך א (בראשית) פרשת לך לך דף עח עמוד א: כיון דחמא קודשא בריך הוא אתערותא דיליה ותיאובתא דיליה מיד אתגלי עליה ואמר ליה לך לך למנדע לך ולאתקנא גרמך, מארצך מההוא סטרא דישווא דהוית מתדבק ביה, וממולדתך מההוא חכמה דאת משגח ותקיל תולדתא דילך ורגעא ושעתא וזמנא דאתיילדת ביה ובההוא כוכבא ובההוא מזלא, ומבית אביך דלא תשגח בביתא דאבוך, ואי אית לך שרשא לאצלחא בעלמא מביתא דאבוך בגין כך לך לך מחכמה דא ומאשגחותא דא, תא חזי דהכי הוא דהא נפקו מאור כשדים והוון בחרן אמאי יימא ליה לך מארצך וממולדתך אלא עקרא דמלתא כמה דאתמר, אל הארץ אשר אראך, אראך מה דלא יכילת למיקם עליה ולא יכילת למנדע חילא דהיא ארעא דאיהו עמיק וסתים:

²¹ זוהר כרך א (בראשית) פרשת לך לך דף עח עמוד ב: וילך אברם כאשר דבר אליו יי', א"ר אלעזר ת"ח דהא לא כתיב ויצא אברהם כאשר דבר אליו יי' אלא וילך כמה דאת אמר לך לך דהא יציאה בקדמיתא עבדו דכתיב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען והשתא כתיב וילך ולא כתיב ויצא

²² פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) בראשית פרק יב: ד) וילך אברם כאשר דבר אליו ה'. לא עיכב ולא דיקדק לשאול אנה ואנה אלך, ואיפה אלך, אלא כאשר דבר אליו ה'. דבור לשון גזרה כאשר גזר עליו,

²³ בראשית פרק יג פסוק ה: (ה) וגם-ללוט ההלך את-אברם ה'ה צאן-ובקר ואהלים:

רש"י: (ה) ההולך את אברם - מי גרם שהיתה לו זאת, ט הליכתו עם אברם:

בראשית רבה (וילנא) פרשה מא סימן ג: וגם ללוט ההולך את אברם וגו' ד' דברים טובים היו ללוט בעבור אברם, וילך אברם וגו', וילך אתו לוט, וגם ללוט ההולך את אברם, וישב את כל הרכוש וגם את לוט, ויהי בשחת אלהים וגו' ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך וגו'